

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Мира Николаева Маркова, преподавател в катедра „Етнология“ при Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд

на тема: ”Модернизация в българското село през социализма (етнологичко проучване по материали от Софийско)”

автор: Любомир Трайчов Коцев

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Проблемите на българското село се приемат като класически за изследователското поле на българската етнология. Авторът на представената за защита дисертация се фокусира върху процеса на модернизация в българското село през епохата на социализма. Явлението не е разгледано изолирано, а е изследвано като част от динамичните промени, настъпили в българското общество като цяло и в модела на селската култура в частност през посочения период. Доколкото за емпирична основа се взема региона на Софийско, дисертацията е приносна с въвеждането в употреба на нов етнологички материал.

Дисертацията се състои от увод, пет глави, заключение и библиография, с общ обем 235 страници.

Основната цел на настоящата дисертация е да разкрие, аналитично и емпирично, модела и механизма, по който се осъществяват процесите на модернизация в софийските полски и планински села през периода 50^{-те} - 80^{-те} години на XX век. За постигането на тази цел авторът си поставя следните задачи: да се потърси теоретична обосновка на понятието „модернизация“ и в частност на понятието „социалистическа модернизация“; да се анализира идейната основа, върху която стъпват стопанските и социални промени, осъществени в българското село, както в края на XIX век, така и през конкретния времеви период, в който е позиционирано изследването. Друга основна задача е да се проследят проведените социалистически селскостопански реформи на микроиво като се анализира ефекта им върху селското стопанство, селската инфраструктура, селския бит и селското население. Тук важна задача е

представянето на отношението на потърпевшото население към тях. Не на последно място, от значение за реализиране на поставената цел, авторът си поставя задачата да се проследи социалната промяна в българското село, както и мирогледните, морални и поведенчески промени.

Моето мнение е, че целта е изпълнена успешно, а дисертацията представлява един нов поглед върху развитието на селото в Софийско през 50-те -80-те години на XX век, като извън частния случай са потърсени и по-широки обобщения за изясняване на стопанско- историческото развитие на българското село през социализма с активното прилагане на етноложките методи.

В уводната част на настоящото съчинение дисертантът обосновава актуалността и избора на темата, посочва основните методи на изследването, представя накратко структурата на работата. Основната теренна работа е проведена в пет софийски селища, които са разделени на категории според местоположението, стопанската структура и промяната в поселищния им статут, в резултат на стопанската и административна политика на управляващата партия. Авторът е провел 36 интервюта с хора, различни по пол, възраст, социален профил. Уводната част е добре организирана и има мотивирано звучене.

Първа глава на дисертацията представя теоретичните подходи и концепции на проучването. Авторът показва добра осведоменост, компетентност и умение за анализ. Той успява да открие онези теоретични постулати, които най- добре пасват на основната цел на неговото проучване.

Глава втора представя в сравнителен план развитието на българското село и селско стопанство преди колективизацията на земята и развитието на избраните села от Софийско през същия времеви отрязък. Сравнително- историческият подход е съпътстван от чисто етноложките методи на анализ. Авторът разглежда първите инициативи за селскостопанска модернизация, подети от страна на държавната власт, местното самоуправление и лични начинания. Обърнато е внимание на идеята за образцови стопанства, образцови села, комасацията на земята, земеделски кредити, земеделско образование, хигиенно- санитарни предписания. Акцентирано е върху някои колективни форми на икономика в българското село преди социалистическата колективизация на земята.

Трета глава е посветена на колективизацията като глобална реформа на социалистическата власт у нас и прилагането ѝ местно ниво в изследваните селища. Предадена е същината на замислената реформа. Проследен е ходът на колективизацията в страната и в конкретните изследвани селища. Проследени са реакциите на местните жители. В този контекст авторът предлага градацията: насилие, съпротива, адаптация. Обърнато е и внимание на колективизацията като катализатор на миграционните процеси от епохата.

Глава четвърта е озаглавена: “Свикването” с новото положение или селянинът- кооператор“. Тук Любомир Коцев гради изследването си върху превръщането на българското село и селско стопанство в част от плановата икономика, дирижирана от социалистическата власт. Много добре е представена трансформацията на селянина от частен стопанин в държавен работник- надничар. Дадена е оценка на резкия и кратък преход. Потърсена е обосновка в промяната на психологията, манталитета, моралните норми и култура на селянина. Специално внимание заслужава параграфа за неформалните икономически отношения, които, според мнението на автора, често допълват, подменят и променят формалните такива. Акцентирано е и върху т. нар. втори мрежи за разпределение и достъп до дефицитни суровини, предмети, услуги.

Пета глава: „Градското в селото и селото в града“ обръща внимание върху създаването на промишлен сектор в селото, с цел справяне с критичната демографска ситуация. Представен е процесът на т. нар „погражданяване“ на селското пространство, което се отразява върху промени в бита и културата на селските жители. Направен е опит да се представят характеристиките на новия „социалистически“ човек, но ситуиран в селска среда. Анализирани са различни поведенчески модели, демонстрирани от изследваното население.

В заключението са изведени отново най- важните изводи, направени в резултат на изследването. То е добре структурирано и достатъчно обосновано.

Основното достойнство на предложената за защита дисертация е направеното проучване на различни по тип софийски села- полски и планински, села, които са станали градове, селище, в което не е извършена колективизация, селища в непосредствена близост до столичния център и

такива в изолиран планински район. Приложеният подход и прецизни методи могат да станат база за бъдещи проучвания по посочената проблематика. Личното отношение на автора също заслужава поздравления.

Отчитайки добрите страни на дисертацията „Модернизация в българското село през социализма (етноложко проучване по материали от Софийско)”, трудностите при нейното разработване и безспорното „потаяне“ на автора в проблематиката, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на научното жури да присъди на Любомир Коцев образователната и научна степен „доктор”.

София, 09. 03. 2017 г.

Рецензент:

доц. д-р Мира
Маркова